

EEN APOTHEEKINVENTARIS VAN 1603

DOOR DR. HK. COHEN

IN zijn artikel over „Oudrotterdamsche cruydenierie” in het Rotterdamsch Jaarboekje 1912 maakt mr. R. Bijlsma melding van Nicolaes Willemsz. Clinckebel, apotheker en lid van de vroedschap, in de wandeling ook wel Claes „den crunier” genoemd, die volgens getuigenis van den stads-geschiedschrijver dr. Nicolaas Zas de eigenaar was van „de eerste en eenige apoteeckerswinkel binnen Rotterdam”¹⁾. Was oorspronkelijk naar den aard der tijden het kruideniers-bedrijf aan de zaak verbonden, langzamerhand kwam het zwaartepunt meer in de apotheek te liggen – het nageslacht toch ging zich meer wetenschappelijk ontwikkelen. De zoon van Clinckebel vestigde zich als doctor in de medicijnen en apotheker, welk voorbeeld gevolgd werd door diens neef, meester Jacob Andriesz. (den Boser), wonende op de Hoogstraat (tot vóór eenige jaren nr. 258, thans getrokken bij nr. 262), in het testament voor notaris J. Symonsz. te Rotterdam 19 Jan. 1592 als „medicijn en apothecaris” aangeduid. Na het overlijden van zijn huisvrouw, Meynsgen Willemsdr., werd door hem op 17 Januari 1603 aan de weeskamer te Rotterdam een inventaris ingeleverd van „alle de goederen, in- ende uytschulden”, die beiden „in haer leven tsamen” hadden bezeten; kort daarna, op 15 Augustus 1605, leverden de voogden over zijn kinderen, dus na zijn dood, een dergelijke inventaris in. Hierin komen onder meer de volgende artikelen voor onder het opschrift:

„Gereetschappen ende waeren in de Apotheeckers-wynckel wesende

Dertich electuarypotten soe cleyn als groot,
Een steene moortyer met twee houtte stampers,
Een albaster mortyer²⁾,
Twee groote coepere mortyeren met vijselstocken²⁾,
Een cas vol cleyne doeskens vol alderhande cruyden,

1) Nog steeds is in hetzelfde pand Hoogstraat, thans hoek Stadhuissteeg, een apotheek gevestigd.

2) Inventaris van 1605.

Twee groote ende zes cleyne glase helmen, colven ende receptaclen,

Sestyen cleyne glaeskens daer weynich olye ende water in is,

Drije dobbelde cassen met gulde letteren daerop geteykent,

Vijerentwintich vyercante dosen met drooge cruyden ¹⁾,

Noch eenentsestich dosen met groene cruyde ¹⁾,

Veerthyen groote keulse watercruycken,

Elff kannen met gedistilleerde wateren ¹⁾,

Een urinael met gedistilleert zout ¹⁾,

Twee stoopen kenelwater,

Wit corael twee ponden,

Drye glasen met poeder van goudtgesteenten ende roodt corael gestooten ¹⁾,

Ses of zeven commekens met queecruydt ¹⁾,

Theriaces Andr: een pondt,

Mitridati drye ponden,

Schotse paerlen twee oncen".

Vermelde ik ten laatste nog, dat als „*Rara inventa*” (1603) of „*vreemdicheyden*” (1605) o.a. worden genoemd:

„Drye eelandtsclauwen,

Een schorpioen,

Eenige stucxkens van yser, coeper ende loodt,

Drye struyseyeren,

Een tack roodt coraal,

Een tant van een zeepaert,

Een crans van Indiaense veederen ende pausvederen,

Vijff Indiaense noten,

Drye Cucurbiten".

1) Inventaris van 1605.

DE PAKHUIZEN DANTZIG EN RIGA DOOR DR. E. WIERSUM

WANNEER men langs de Scheepsmakershaven naar de Leuvehaven gaat, ziet men, bij de Jufferstraat komende, aan de westzijde dier straat een statige rij groote pakhuispanden, die één aaneensluitend complex vormen en zich uitstrekken van de Scheepmakershaven tot een steegje enkele panden van de Tweeleeuwensteeg af.

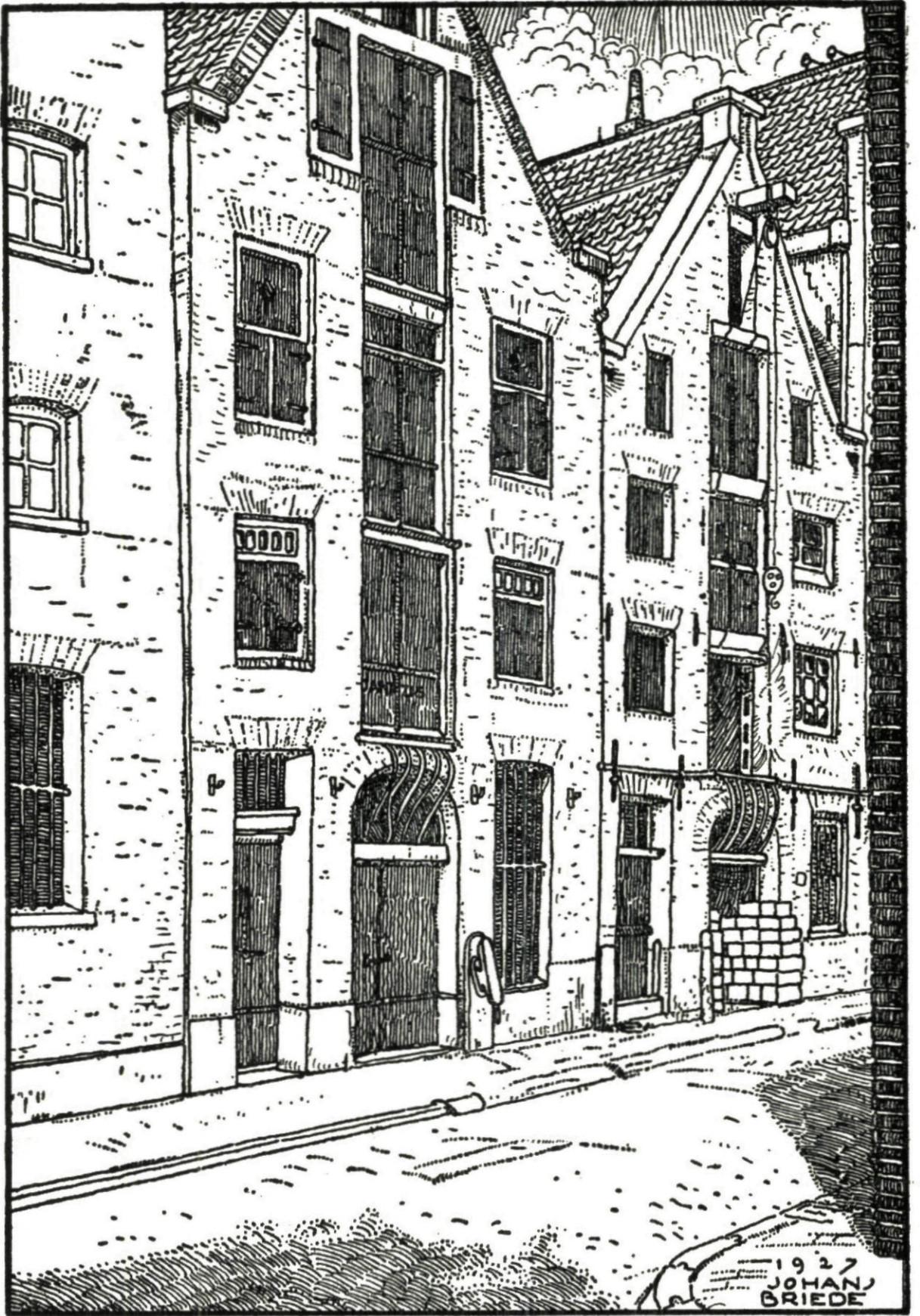
Het begint in het zuiden met de Herstelling nr. 69, dan volgt de Nerva (in het begin van de 19de eeuw nog „de Kruytmolen” genaamd) nr. 67, daarop Dantzig nr. 65, Riga nr. 63, Samarang nr. 59 (vroeger 61 en 59), om te eindigen met het pakhuis met zijn raadselachtigen naam Oud A nr. 57¹⁾. De eerstgenoemde vijf panden behooren thans aan Pakhuismeesteren.

Niet al deze pakhuizen zijn even oud. Oud A is blijkens zijn gevelsteen gebouwd in 1835, Nerva pas in 1859. Doch de beide belendende panden Dantzig en Riga, waarvan de heer Briedé de hierbij gereproduceerde teekening heeft vervaardigd, moeten reeds langer in hun tegenwoordigen vorm bestaan hebben. Hun geschiedenis is in het kort de volgende:

In 1801 (22 Juli) kocht Jan Hendrik Mensing van de familie Van der Kun *een huis, pakhuis en erve* aan de westzijde van de Geldersche Jufferstraat voor de som van 7000 gulden, protocolnummer 4913 D¹. De koper was tabakshandelaar en woonde aan de Leuvehaven in een perceel, dat aan de achterzijde grensde aan het nieuw gekochte pand. Op dit laatste verrees het tegenwoordige pakhuis Dantzig. Wanneer precies, laat ik nog even in het midden.

Ook het ten noorden belendende perceel protocolnummer 4913 D² was bij den dood van Mensing's weduwe, vrouwe Elisabeth La Foy, 2 Mei 1827, in haar bezit; de voorlaatste eigenaar Willem of Jan Pott had het haar verkocht bij koopcontract van na 1811.

1) Misschien hangt deze naam samen met de wijkletter A waaronder de Jufferstraat ressorteerde, maar dan moet hij na de nieuwe wijkindeling van 1846 gegeven zijn.

29. DE PAKHUIZEN DANTZIG EN RIGA.

Op dit terrein werd daarna het pakhuis Riga gebouwd.

Beide pakhuizen waren in 1827 grootendeels verhuurd, Dantzig, waarvan alleen de derde zolder onverhuurd was, bracht 1735 gulden huur op. Riga, waarvan de tweede zolder en de vliering niet verhuurd waren, bracht het tot 1315 gulden huur ¹⁾).

Bij de veiling van de onroerende goederen na den dood van mevrouw Mensing, 17 Oct. 1827, was de heer Anthony van Hoboken hoogste bieder op de beide pakhuizen in de Jufferstraat voor 12300 gulden op Dantzig en voor 10000 gulden op Riga. Bij den afslag op 24 Oct. d.a.v. werden zij – met het huis en de pakhuizen aan de Leuvehaven gecombineerd – voor de som van 35500 gulden gemijnd door den heer Anthony van Dongen, geëmployeerde bij het armbestuur, doch niet gegund, waarop zij denzelfden dag nog voor denzelfden prijs werden toegewezen aan een der zoons, Theodorus Johannes Mensing, medicinae doctor. De heele verkooping was dus blijkbaar een schijnvertooning geweest, alleen om de verkoopwaarde te weten te komen.

Na den dood van dezen ongetrouwdde dokter, op 9 Juli 1832, brachten zijn erfgenamen bij akte van 11 October 1832, verleden voor de notarissen Van der Looy, Valeton en Dalen, al de onroerende goederen in veiling. De toeslag had plaats 18 Oct. d.a.v. Alle drie panden, het huis met pakhuizen aan de Leuvehaven en de beide pakhuizen in de Jufferstraat, werden toen voor de som van 36350 gulden toegewezen aan den heer Gerardus Henricus van Noij, koopman, wonende aan de Wijnhaven binnen deze stad.

Over de verdere lotgevallen van deze pakhuizen zijn mij welwillend inlichtingen verstrekt door het Bureau Eigendommen. Ik laat ze hier volgen:

De pakhuizen Riga en Dantzig, staande aan de Jufferstraat en aldaar genummerd met 63 en 65, zijn bij het kadaster bekend in Rotterdam, sectie G. nummers 392 en 397, met eene oppervlakte van respectievelijk 212 en 199 centiaren; het zijn oorspronkelijke nummers. Uit den

1) Zie de Memorie van lasten wegens de veiling 11 Oct. 1827 voor de notarissen Jan Martinus Beyerman en Cornelis Hendricus van der Looy. Inv. notarieele archieven 1811–1842, nr. 350.

kadastralen legger blijkt niet van eenige stichting, verbouwing of herbouw, hetgeen er op wijst, dat de meergenoemde gebouwde eigendommen reeds bij de invoering van het kadaster als pakhuizen bestonden.

De oudste in den ter Secretarie berustenden kadastralen legger voorkomende tenaamstelling luidt: Eigenaar: Gerardus Hendricus van Noij, wonende Wijnhaven.

Na diens dood werden die onroerende goederen, toen reeds bekend als pakhuizen, geboekt ten name van de Erven van G. H. van Noij.

Door scheiding in het dienstjaar 1859 kwamen de perceelen, elk voor de onverdeelde helft, aan Hendricus Mattheus Anthonius van der Ven en Maria Hendrina Marcelis weduwe G. H. van Noij, de eerstgenoemde koopman en beiden wonende te Rotterdam. Daarna (in welk jaar is ter Secretarie niet na te gaan) had overboeking plaats ten name van Johannes Antonius Marie van der Ven en Maria Hendrina Marcelis weduwe G. H. van Noij.

In het dienstjaar 1886 werden de perceelen tengevolge „afgifte van legaat” overgeboekt op naam van Johannes Antonius Marie van der Ven, koopman te Rotterdam. Later (dienstjaar 1911) komt de weduwe J. A. M. van der Ven, geboren Marie Hermine Bequin, in het hoofd van den legger voor, die de pakhuizen in het dienstjaar 1918 verkocht aan Jhr. Johannes Emanuel Alphonsus Gerardus Aloysius Marie van Rijckevorsel van Kessel, wonende te 's-Hertogenbosch.

Thans komen in den legger als eigenaren voor Petrus Adriaan van Rossem, Johannes Theodorus de Monchy en Henri Gerard Jean de Monchy, allen koopman te Rotterdam, die de panden in het dienstjaar 1922 van Jhr. van Rijckevorsel van Kessel elk voor een onverdeeld derde gedeelte hebben aangekocht.

Ten slotte blijft nog over de beantwoording van deze twee vragen: 1e in welk jaar zijn de pakhuizen gebouwd? 2e waarom heeten zij Dantzig en Riga?

Wat de eerste vraag betreft, merk ik het volgende op. De heer Mensing, die in 1801 het terrein voor het latere Dantzig kocht, was toen 77 jaar en stierf, twee jaar later, 16 Mei

1803. Het is niet waarschijnlijk, dat hij tot de verbouwing nog opdracht gegeven zal hebben.

Bovendien maken de beide pakhuizen, hoewel Dantzig iets grootere afmetingen heeft dan Riga, den indruk, dat zij tegelijk gebouwd zijn. Dit zal dus vermoedelijk plaats gehad hebben, nadat de beide perceelen in één hand d.w.z. in die van mevrouw Mensing waren gekomen, dus na 1811, of nader bepaald, tusschen 1811 en 1827. Hierbij zij echter opgemerkt, dat noch de aanvraag tot de verbouwing noch de vergunning daartoe in het stedelijk Archief gevonden zijn.

Nu de tweede vraag: hoe zijn de pakhuizen aan hun naam gekomen?

Cornelis van der Kun, die in 1762 ter plaatse van het tegenwoordige Dantzig een huis, pakhuis en erve kocht voor 3900 gulden, bouwde daar in hetzelfde jaar nog een nieuw pakhuis¹⁾. Hij was wijnkooper van beroep en de stichter van het huis Cornelis van der Kun en Zoonen, dat echter, behalve in wijn, ook in granen handelde en derhalve in nauw contact met de Oostzeehavens moet hebben gestaan. Het had zelfs zijn correspondenten in Dantzig, die in 1795 van den toen oudsten firmant Anthony Petrus van der Kun, tevens raadslid, order kregen om voor de stad een groote hoeveelheid tarwe te koopen²⁾. Het ligt dus voor de hand, dat Cornelis, die in 1781 stierf, het nieuwe pakhuis Dantzig genoemd zal hebben. Toen het perceel overging in handen van Mensing, bleef deze naam behouden en zelfs bij den herbouw, tusschen 1811 en 1827, ging de oude naam op het nieuwe pand over.

Waarschijnlijk is het wel, doch absolute zekerheid ontbreekt niettemin. Bij het belendende pand is de naamsverklaring vrijwel eender. De eigenaar namelijk, het huis Jan Pott en Zoon, handelde in granen en zal daarom het perceel, dat het vermoedelijk in de tweede helft der 18de eeuw als graanpakhuis gebruikte, wel Riga gedoopt hebben. Wanneer, is evenwel niet bekend. Oudtijds komt het perceel voor als huis en erve en is van pakhuis nog geen sprake. Vermoedelijk

1) Aanteekenboek van rooimeesters omtrent nieuw-getimmerten blz. 194.

2) Zie de resolutiën van Wethouders en Raden over 1795, 15 Mei.

echter zal het als pakhuis Riga reeds aan de weduwe Mensing zijn overgegaan. Bij den spoedig daarop gevolgden bouw van de tegenwoordige pakhuizen, waarvan het eene den ouden naam Dantzig erfde, zal ook het andere den naam Riga van zijn voorganger hebben overgenomen.

Ik wijs er ten slotte op, dat beide namen hier ter stede reeds van ouds als huisnamen voorkwamen. Dantzig in 1587 en Riga in 1614, beide in de Hoogstraat ¹⁾.

1) Zie Trouwboek I, 22 Aug. 1587 en Gifteboek 7 Nov. 1614.

KORTAANGEBONDEN STADSBESTUUR

Joost Henricxz. de Munck pottebacker attesteert den 17en Mey 1628, hoe waer is, dat hij een pottebackerij gehad heeft staende in de Westwagestraet aen de oostzijde, geleden ontrent 30 jaeren, dewelcke van de E. heeren dezer stede werde afgekeurt ende belast dadelijc af te breecken ende te stellen buyten de keur derselver stede, ende alsoo hij deposant niet intijts het selve gebodt naerquam, so sijn gecomen door last van de E. heeren voors. de stadtstimmerman met knechts ende smeten den potoven in ende braecken alle de potten, die in den oven waren in stucken, niet gevende so veel tijts om deselve uyt te halen.

Notarieel archief nr. 183, fol. 637.